

Moramo se učiti da poštujemo i čuvamo institucije

Dr Jasna Omejec za Pobjedu govori o promjenama u pravosudnom sistemu Hrvatske tokom pregovora, rješenjima Venecijanske komisije, ali i odgovara na pitanja koja se tiču Crne Gore. Za odluku našeg Ustavnog suda o izboru predsjednika države kaže da je pravno utemeljena, a za sebe da igra pošteno i da je veliki prijatelj Crne Gore

Razgovarala: Vesna Šofranac

PODGORICA – Predsjednica Ustavnog suda Hrvatske, članica Venecijanske komisije, prof. dr Jasna Omejec krajem nedjelje predstaviće u Podgorici svoju knjigu „Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Evropskog suda za ljudska prava – Strasburški *acquis*“, djelo od 1.560 stranica, prvi poduhvat takve vrste u regionu. Pobjeda je prije dvije godine objavila intervju sa predsjednicom Ustavnog suda Hrvatske, i to na dan kada je njena država obaviještena da su pregovori sa EU završeni.

U razgovoru za naš list, dvije godine kasnije, Jasna Omejec govori o promjenama u pravosudnom sistemu Hrvatske tokom pregovora, rješenjima Venecijanske komisije, poziciji Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na domaće sudove, ali i odgovara na pitanja koja se tiču Crne Gore, ustavnih promjena, usaglašavanja sa zahtjevima VK. Komentariše, kao profesor, i odluku našeg Ustavnog suda o izboru predsjednika države, i insistiranjima opozicije, dijela NVO i medija da se ne vjeruje crnogorskim institucijama. Za sebe kaže da igra pošteno, otvorenih karata i da je veliki prijatelj Crne Gore.

POBJEDA: Gospođo Omejec, prošlo je dvije godine otkad je Pobjeda objavila intervju sa Vama (jun 2011. godine). Bili ste u Podgorici kada je vaša država zvanično obaviještena da su pregovori sa EU završeni. Za dva mjeseca Hrvatska će postati punopravna članica Evropske unije.

OMEJEC: Da, sjećam se s kojim sam olakšanjem primila vijest o završetku pregovora s EU 30. 6. 2011, iako je i nakon toga nastavljen strogi monitoring nad Hrvatskom, sve do danas. Sjećam se da sam taj dan rekla kako bi građani vjerojatno digli ruke od svega da je tog dana izvještaj Evropske

komisije ponovo bio negativan. Iscrpljujući pregovori s EU trajali su godinama. Težina tog procesa bila je zapanjujuća.

POBJEDA: Kako je proces pristupanja EU mijenjao pravosudni sistem Hrvatske?

OMEJEC: O tome se može napisati knjiga. Promjene su zahvatile i Ustav i cjelokupno zakonodavstvo, od organizacije pravosuđa, preko svih procesnih zakona, do svih sistemskih materijalnih zakona. Na žalost, taj proces nije tekao planski, uz nužne pripreme i procjene. Bilo je puno pogrešnih rješenja, koja su se naknadno ispravljala, pa su se onda ukidala i zamjenjivala novim rješenjima, koja su se opet ispravljala i mijenjala. Taj proces „normativnog lutanja“, kako ga ja zovem, još nije u cijelosti završen. Ustavni sud ima puno posla.

POBJEDA: Prilikom našeg prvog razgovora Crna Gora je bila pred ustavnim promjenama u dijelu koji se odnosi na nezavisnost pravosuđa. Dvije godine kasnije maltene smo na istom. Još ne postoji konsenzus o načinu izbora čelnika sudske vlasti, kao i sudija. Kakva je praksa u Hrvatskoj?

OMEJEC: U Hrvatskoj predsjednika Vrhovnog suda, na prijedlog predsjednika Republike, bira na četiri godine Hrvatski sabor uz prethodno mišljenje Opće sjednice Vrhovnog suda i nadležnog odbora Sabora. I glavnog državnog odvjetnika imenuje na četiri godine Sabor, na prijedlog Vlade, uz prethodno mišljenje nadležnog odbora Sabora. Takav način izbora glavnog državnog odvjetnika uveli smo 2010, kad smo mijenjali Ustav. Ne sjećam se da smo zbog tih ustavnih rješenja imali problema s Europom. S druge strane, Državno sudbeno vijeće samostalno odlučuje o imenovanju sudaca i predsjednika sudova, osim predsjednika Vrhovnog suda.

POBJEDA: Venecijanska komisija insistira na dvotrećinskoj većini, što je u našim uslovima teško ostvarivo.

OMEJEC: Ja sam član Venecijanske komisije već godinama. Na žalost, nisam sudjelovala u raspravi o amandmanima na Ustav Crne Gore prošle godine. Mišljenje Komisije načelno podržavam jer je legitimno i kao ideal-tipski model sigurno pravilno. No, stvarnost nekada ne podržava ideal-tipske modele. Nekada dolazi do sudara između idealnog i realnog.

POBJEDA: Kako reagovati kad dođe do takvog sudara?

OMEJEC: Komisija u svom mišljenju govori o tome da je nužno propisati tzv. *anti-deadlock* mehanizme, to jest predvidjeti rješenja za izbor u situaciji kad se 2/3 većina glasova ne može postići. Dakle, tu ima prostora za alternativna rješenja koja mogu uključivati i odstupanje od zahtjeva za 2/3 većinom glasova ne bude li ona postignuta.

POBJEDA: Ako ne uspije dogovor ni oko alternativnih rješenja?

OMEJEC: Mogu reći samo svoje osobno stajalište. I tada bi mišljenje Venecijanske komisije trebalo uvažiti, ali u prilagođenom obliku. Na primjer, rasprava o modelu izbora s 2/3 većinom glasova mogla bi se postaviti kao srednjoročni ili dugoročni cilj, ovisno o dogovoru u parlamentu, a u međuvremenu bi se postigao dogovor oko nekog demokratskog rješenja koje bi većini bilo prihvatljivo, tako da se prekine ovaj zastoj u razvojnom procesu države. Blokade u funkcioniranju države ili neke institucije su najgore. Uostalom, u Hrvatskoj imate primjer takve blokade jer je Sabor 2010. izmijenio Ustav i propisao 2/3 većinu za izbor sudaca Ustavnog suda.

POBJEDA: Možete li to detaljnije objasniti?

OMEJEC: Jedno mjesto ustavnog suca nepopunjeno je još od početka 2011. Parlament ne može izabrati suca jer nijedan kandidat ne može dobiti 2/3 glasova svih zastupnika. Promjena Ustava u

tom pitanju, dakle, očito je bila ishitrena i nedovoljno promišljena s obzirom na realnost našeg parlamentarnog života.

POBJEDA: Opozicioni politički subjekti, dio NVO sektora i dio medija uporno stvaraju atmosferu nepovjerenja u institucije u Crnoj Gori.

OMEJEC: Atmosfera nepovjerenja u institucije države nije samo problem Crne Gore. No, neovisno o kojoj se zemlji radi, to nikada nije dobro. Demokratsko društvo traži da naučimo poštovati i čuvati institucije države neovisno o tome što ne podržavamo osobe koje su im na čelu ili politiku koju te osobe vode.

POBJEDA: Jeste li uspjeli da vratite ugled ustanove na čijem ste čelu, na onaj nivo za koji ste se zalagali 2011? Tada nijeste bili zadovoljni njegovom pozicijom.

OMEJEC: Mislim da se mišljenje javnosti o Ustavnom sudu postupno mijenja nabolje. No, kako sam ja osoba koja čvrsto stoji na zemlji, ne zavaravam se. Danas je stanje dobro, ali već sutra neka odluka Ustavnog suda može sve promijeniti, pa da taj sud ponovo bude na udaru medija ili pogođenih interesnih grupa.

POBJEDA: Kakav je današnji položaj sudija Ustavnog suda u Hrvatskoj? Poznata je vaša izjava da „život u garsonijeri nije primjeren ustavnom sudu“.

OMEJEC: Da, to je slikovit opis materijalnog položaja ustavnih sudaca kakav bi trebao biti. Međutim, još smo daleko od vremena kad će njihov formalni ustavni položaj biti preslikan u stvarni život. Materijalni položaj ustavnih sudaca u Hrvatskoj pogoršan je u posljednje dvije godine. Tome se nema što prigovoriti s obzirom na tešku ekonomsku krizu u zemlji.

POBJEDA: Koliko se građani Hrvatske žale Sudu u Strazburu?

OMEJEC: S obzirom na broj stanovnika, Hrvatska je 2012. bila na trećem mjestu po broju podnesenih aplikacija Europskom sudu, čak 43 na milijun stanovnika. Ni Crna Gora nije bila puno bolja. Zauzimala je peto mjesto s 30 aplikacija na milijun stanovnika. Ovo treće i peto mjesto na ljestvici „najgorih“ zvuči zastrašujuće kad znamo da je riječ o ukupno 47 država. Istodobno, međutim, velika većina aplikacija odmah se odbacuje.

POBJEDA: Koja Vam je odluka, donešena za vrijeme vašeg mandata na čelu Ustavnog suda Hrvatske, najteže pala?

OMEJEC: To je sigurno odluka iz 2012. o neustavnosti Zakona o kaznenom postupku. Ustavni sud ukinuo je čak 43 odredbe tog zakona. Naložio je potpunu izmjenu koncepcije predistražnog i istražnog postupka, sudski nadzor nad istragom i još puno toga.

POBJEDA: Zašto Vam je ta odluka bila najteža?

OMEJEC: Zato što je morala biti donesena u predvečerje monitoringa EU, kad je Europa otvoreno zahtijevala da Hrvatska pokaže kako je čvrsta u borbi protiv korupcije. U međunarodnoj zajednici, posebno u EU i u SAD-u, postojao je strah da će Ustavni sud ukidanjem ZKP-a srušiti sve do tada pokrenute velike krivične procese, uključujući i onaj protiv bivšeg premijera Sanadera, i da će zaustaviti daljnje progone. Atmosfera u kojoj smo pripremali tu odluku bila je jako napeta i teška. Osjećao se taj pritisak izvana. Unatoč tome, Ustavni sud ukinuo je ZKP, zaštitio je ustavne vrijednosti i ljudska prava, a da nije naštetio borbi protiv korupcije. Dapače, u odluci je postavio zahtjev da ona mora biti još efikasnija.

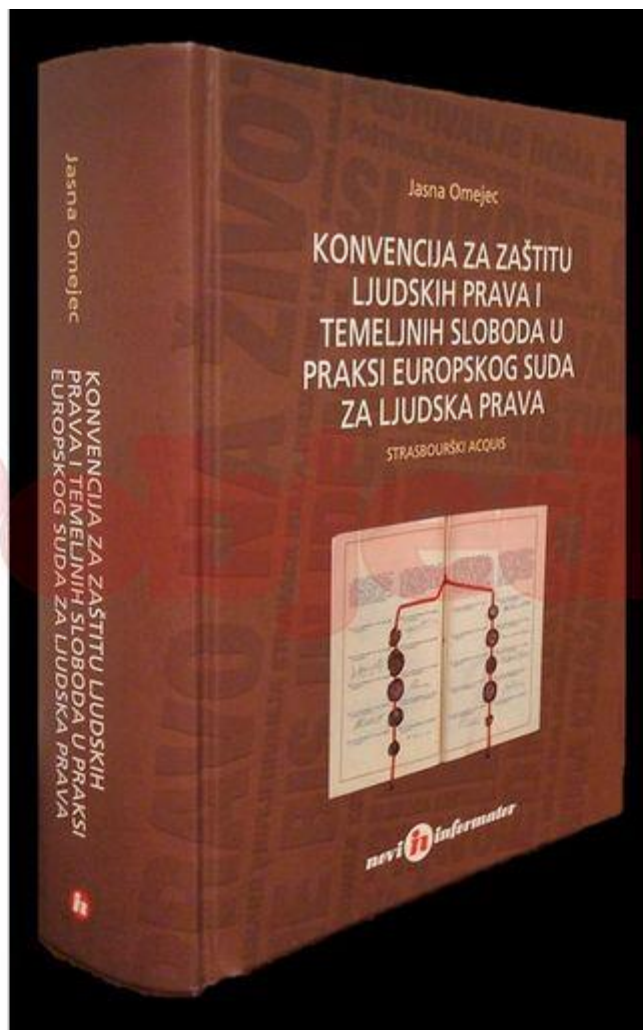
POBJEDA: U jednom od intervjuja za hrvatske medije govorili ste o tome da biste kao građanin krizni porez najradije sasjekli, jer u njemu doista ima elemenata nejednakosti svih

građana, ali ustavna odluka nije znanstveni rad nego mora obuhvatiti više društvenih elemenata i uzeti u obzir postojeću ekonomsku situaciju? Vaš komentar.

OMEJEC: Ostajem kod svake riječi. Biti ustavni sudac nije lak posao. Primjer je odluka o ustavnosti Zakona o kriznom porezu iz 2009. o kojoj govorite. Zbog nje sam prozvana političkim poslušnikom, pa čak i fašistom. Gore od toga ne postoji. Kampanja protiv tog poreza bila je strahovito snažna. Građani su ga nazvali „haračem“. U tri mjeseca Ustavni sud je primio preko 120.000 prijedloga za ukidanje tog zakona! Cijela je zemlja bila na nogama. No, Ustavni sud nije popustio. Zakon je ocijenio ustavnim naprosto zato što je bio ustavan.

POBJEDA: Kako biste opisali Jasnu Omejec?

OMEJEC: Stručna i odgovorna osoba koja misli svojom glavom i nastoji igrati pošteno, otvorenim kartama. Veliki prijatelj Crne Gore.

Odluka Ustavnog suda CG o izboru predsjednika pravno utemeljena

POBJEDA: Da li su Vam poznata dešavanja u Crnoj Gori uoči i poslije predsjedničkih izbora, odnosno osporavanje kandidature aktuelnog predsjednika Filipa Vujanovića? Opozicija, kao i dio vladajuće koalicije, tvrdi i dalje da je povrijeđen Ustav, uprkos ocjeni Ustavnog suda da je Vujanović imao pravo na još jedan mandat. Vaš komentar?

OMEJEC: Mogu dati samo osobni komentar kao profesor prava. Pročitala sam odluku Ustavnog suda Crne Gore. Ona je pravno fundirana, dobro je obrazložena i u njoj nema naznaka bilo kakve arbitrarnosti. Dakle, ne vidim da bi u njoj mogao biti problem. To navodi na zaključak da je problem zapravo negdje drugdje, izvan Ustava i ustavnog prava.

Nema nedodirljive pravosnažne presude

POBJEDA: Da li je sadašnja pozicija Ustavnog suda u Ustavu odgovarajuća? Postoji li i kod vas tenzija između Ustavnog suda i Vrhovnog suda zbog toga što Ustavni sud ima ovlaštenje da ukida pravosnažne presude Vrhovnog suda?

OMEJEC: U Hrvatskoj nitko ne osporava ovlaštenje Ustavnog suda da ukida presude Vrhovnog suda. To je pitanje davno riješeno, još 1958. godine kad je Savezni ustavni sud Njemačke donio svoju slavnu presudu *Lüth*. Dakle, čim smo prihvatili institut ustavne tužbe/žalbe, morali smo znati da pravomoćnost presuda neće ništa značiti ako su ugrožena ljudska prava. S obzirom da je sada u igri i Europski sud u Strasbourgu, iluzorno je i dalje govoriti o nedodirljivosti pravomoćne presude najvišeg suda u zemlji. To je odavno napuštena priča.

Zakon o taksama ustavan i nije bilo moguće drugačije odlučiti

POBJEDA: Pažnju javnosti u Crnoj Gori i kritiku od jedne nevladine organizacije koja je u kontinuitetu izvodila performanse pred Ustavnim sudom izazvala je odluka o ustavnosti Zakona kojim su uvedene takse na upotrebu mobilnih telefona, duvanskih proizvoda i električnih brojlara, donijetom radi očuvanja budžeta i ekonomske stabilnosti države. Vaš komentar?

OMEJEC: Mislim da se ta situacija može usporediti s onom hrvatskom iz 2009. koju sam prethodno opisala, iako je, ako dobro uspoređujem, puno manjeg intenziteta. Čini mi se da i ovdje vrijede moje riječi: Ustavni sud ocijenio je Zakon o taksama ustavnim naprosto zato što je ustavan. Ni više ni manje od toga. Sud je samo profesionalno obavio svoj posao. Naravno, građani u demokratskom društvu smiju izražavati svoje nezadovoljstvo zbog uvođenja tih taksa. Sve dok ne ugrožavaju javni red i mir ili ne čine kaznena djela, tu ne vidim ništa sporno. Ako smatraju da svoje vrijeme ne mogu bolje ili korisnije iskoristiti, slobodni su demonstrirati i protiv taksa i protiv odluke Ustavnog suda do kraja života.

Strasburški *acquis*

POBJEDA: Za nekoliko dana dolazite u Podgoricu. Osim službenog dijela posjete Ustavnom sudu, biće i promocija Vaše knjige „Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava – Strasburški *acquis*“. Na njevoj promociji u Zagrebu prisustvovali su najviši zvaničnici, a knjigu je predstavio predsjednik države Ivo Josipović. Jedna od ocjena je bila da se radi o knjizi uporedivoj sa najznačajnijim u pravnoj nauci. Možete li nam reći nešto o Vašoj knjizi?

OMEJEC: Knjiga je veliki izdavački pothvat, prvi takav u Hrvatskoj, ali i u cijeloj regiji. Napokon na jednom mjestu, na jeziku koji u regiji svi razumijemo, imamo obrađeno cjelokupno konvencijsko pravo, od povijesnog razvitka, preko institucionalnog ustroja, do samog procesnog i materijalnog prava koje stvara Europski sud tumačeći Konvenciju u praksi.

POBJEDA: Kome je sve namijenjena?

OMEJEC: Van Dijk je odavno rekao da je namjera Konvencije i Europskog suda uspostaviti „ustavni poredak za europski sudski prostor“. Dakle, knjiga je u prvom redu namijenjena sucima, tužiteljima, pravobraniteljima, odvjetnicima i upravnim službenicima. No, namijenjena je i drugim osobama.

POBJEDA: Na koje osobe mislite?

OMEJEC: Na akademsku zajednicu, uključujući studente. Mislim i na građane, odnosno njihove pravne zastupnike koji žele podnijeti pritužbu Europskom sudu. Radovalo bi me da u petak na

promociju knjige dođu i građani Podgorice koji nisu pravnici. Knjiga i njima može biti zanimljiva jer govori o pravnoj i socijalnoj povijesti poslijeratne Europe.

Sabor većinom glasova bira predsjednika Vrhovnog suda i VDT

POBJEDA: Koja je većina potrebna u Hrvatskoj za izbor predsjednika Vrhovnog suda i vrhovnog državnog tužioca?

OMEJEC: Ustav ne propisuje koja je većina potrebna za njihov izbor. Na njih se primjenjuje supsidijarna ustavna odredba prema kojoj, ako Ustavom nije drugačije određeno – a ovdje nije, Hrvatski sabor donosi odluke većinom glasova ukoliko je na sjednici prisutna većina zastupnika. Koliko pamtim, ni tu nismo imali nikakvih problema s Europom.